

INTERPELLATION TILL STATSRAÅD

Från Riksdagsförvaltningen
2019-12-18
Besvaras senast
2020-01-17

Till finansminister Magdalena Andersson (S)

2019/20:228 Vårldsfärdshägrerier med samordningsnummer

Att läsa Skatteverkets rapport *En analys av samordningsnummer för beskattningsändamål* (dnr 208 266044-17/1211) från juni 2017 är en surrealistisk och omvälvande upplevelse. Mediernas rapportering om samordningsnummer de senaste månaderna har uppdatat en situation som närmast kan beskrivas som ett haveri.

Avsaknad av säkert fastställd identitet genom personlig inställelse, inga biometriska data och dessutom ett accepterande av kopior skickade på mejl eller fax gör systemet vidöppet för vålfärdshägrerier. När det dessutom är vattentäta skott mellan myndigheterna på grund av sekretess blir möjligheterna till kontroll mycket begränsade.

Samordningsnumret tillkom ursprungligen för att svenska myndigheter i sina system skulle kunna hantera personer som saknade personnummer. Särskilt i skatteavseende var detta viktigt, och det ansågs överordnat allt annat att möjliggöra för utländska personer att betala skatt.

Ur rapporten kan man läsa följande:

”Skatteverket tilldelar samordningsnummer för sin egen verksamhet men också på begäran av andra myndigheter. Skatteverket är en av de myndigheter som har en central roll för utbetalningar från vålfärdssystemet, både genom egna utbetalningar men i ännu högre grad genom våra register. Skatteverkets register är en förutsättning för de flesta utbetalningar från andra myndigheter. Samordningsnummer är en sådan registeruppgift som kan ligga till grund för utbetalningar från andra myndigheter. Genom detta utgör samordningsnummer en av flera möjliga dörröppnare för aktörer som har andra huvudsyften än att betala skatter och avgifter.”

Så som systemet är uppbyggt i dag går det inte att verifiera att en person som tilldelats samordningsnummer är den person han eller hon utger sig för att vara. Hos Skatteverkets beskattningsverksamhet, polisen och Migrationsverket får dessutom samordningsnummer rekvideras även om identiteten är okänd eller uppenbarligen bedräglig. Hos övriga myndigheter har man som regel att hellre bifalla än neka en förfrågan om samordningsnummer då tveksamhet kring identitet råder.

Kopior på de identitetshandlingar som ska skickas in (pass eller nationellt id) kan mycket enkelt manipuleras genom att klippa och klistra, kopiera eller genom att använda vanliga dataprogram för bildhantering. Då ingen personlig inställelse krävs kan en och samma person beställa ett obegränsat antal samordningsnummer genom att till exempel låna pass eller nationellt id från andra personer.

Det existerar nu rena id-fabriker där man förfalskar pass, har tillgång till "hittepåadresser", utger falska anställningsbevis och ordnar med samordningsnummer mot betalning. Vill man inte betala kan man ordna det själv. Registrera en tilltänkt bil hos Transportstyrelsen och faxa över din falska passidentitet (som aldrig kontrolleras).

Sedan år 2000 har 873 000 samordningsnummer tilldelats, och i nästan hälften av dessa är identiteten inte styrkt.

Hade samordningsnumren bara varit till för skyldigheter, till exempel för att betala skatter, hade kanske problemen inte varit så stora.

Men eftersom samordningsnumren även kan ge en person en mängd rättigheter, till exempel ekonomiska, blir konsekvensen av bristande identitetskontroll förödande.

En folkbokförd person med personnummer har rätt att arbeta i Sverige och har tillgång till arbets- och bosättningsbaserade förmåner. En person med samordningsnummer har på samma sätt tillgång till detta under förutsättning att personen är medborgare i EU/EES. Barnbidrag är ett exempel på en bosättningsbaserad förmån. Arbetsbaserade förmåner och pensionsrätt omfattar den som arbetar och redovisar inkomst, oavsett om det finns uppehålls- och arbetstillstånd eller inte. Exempel på arbetsbaserade förmåner är sjukpenning, arbetsskadeersättning och pension.

I rapporten från Skatteverket kan man vidare läsa följande:

"Genom att vi godtar anställningsavtal eller intygande från arbetsgivaren, oavsett om arbetsgivaren är registrerad som arbetsgivare hos Skatteverket eller har de affärsmässiga förutsättningarna för att rekrytera, bidrar Skatteverket till att möjliggöra en oseriös bemanningsstrategi. Personen (eller samordningsnumret) blir i detta läge ett verktyg för arbetsgivaren. När

Skatteverket tilldelat ett samordningsnummer görs idag ingen uppföljning att lön faktiskt betalas ut enligt anställningsavtalet som legat till grund för tilldelningen av samordningsnummer, eller att skatter och avgifter redovisas. En arbetsgivare som 'disponerar' flera samordningsnummer kan även redovisa lönekostnader som inte motsvaras av verkliga utbetalningar. Möjligheten att betala helt eller delvis svarta löner är stor. Eftersom den anställde har svårt att hävda sin rätt gentemot arbetsgivaren finns risk att individen utnyttjas. Vi ser att arbetsgivare som anställer personer som inte är folkbokförda i Sverige i stor utsträckning är verksamma inom vissa branscher som också i hög utsträckning får utbetalningar från Arbetsförmedlingen. Det är mycket vanligt att arbetsgivarna medvetet eller omedvetet inte kontrollerar att personen de avser att anställa har rätt att arbeta i Sverige. Allvarliga brister hos arbetsgivaren är alltså inte något som förhindrar att Skatteverket tilldelar samordningsnummer och skatteregistrerar den påstådda arbetstagaren. För att hindra att arbetsgivare obehindrat kan fortsätta agera på samma sätt behöver Skatteverket tekniska system och metoder för att fånga dessa riskföretag i kontroll, helst i nära anslutning till att en person 'rekryteras'. Eftersom vi i dag inte kan återkalla eller inaktivera ett samordningsnummer i dessa situationer kan skadan på individnivå visserligen inte läkas, men vi skulle kunna störa den pågående verksamheten, en strategi som används av flera brottsbekämpande myndigheter.

Genom att vi godtar såväl oriktiga identitetshandlingar som avsaknad av identitetshandlingar och inte kräver personlig inställelse, kan Skatteverket inte upprätta korrekta register. Personen är inte heller skyldig att informera oss om bostadsadress eller adressändring. Vi kan inte säkra att skatt påförs rätt person och kan inte leverera tillförlitliga uppgifter till andra aktörer (myndigheter, kreditinstitut med flera) som, felaktigt, utgår från att Skatteverket har säkrat informationen. Detta ökar risken för felaktigt utnyttjande av välfärdssystemet och skapar utrymme för identitetsrelaterad brottslighet. I Skatteverkets rapport 'Samordningsnummer och utländska fastighetsägare – en översyn'¹⁶ finns exempel på de risker som ett antal andra myndigheter upplever kopplat till osäkra identiteter och samordningsnummer. Regeltillämpning och regeltolkning är inte anpassade för att kontrollera ett eventuellt missbruk av samordningsnummer. Av ovanstående är det enbart ett förfalskat/manipulerat anställningsavtal, eller att vi kan konstatera att det inte alls är fråga om inkomst som ska beskattas, som med dagens regler kan leda till avslag på ansökan om skatteregistrering. I dessa få situationer tilldelar Skatteverket därmed inget samordningsnummer. Ingen av de övriga iakttagelserna hindrar att personen får ett samordningsnummer, inte ens när identitetshandlingarna är förfalskade eller

manipulerade.

Möjligheten att aktivt samarbeta med andra myndigheter i tilldelningsarbetet är idag begränsad av sekretessregler. Situationen leder till att tilldelningen av samordningsnummer ofta är i strid med vad andra myndigheter beslutat om, till exempel att inte medge arbetstillstånd. Utöver att det medför felaktigheter i myndigheternas register, risker för felaktiga utbetalningar samt försvårar samhällsplaneringen, innebär det även att myndigheterna skickar dubbla signaler till individen. Detta skapar förvirring och osäkerhet hos den enskilde och skadar förtroendet för systemet hos alla parter. I nuläget görs inga uppföljningskontroller av arbetsgivare som förekommer i dessa sammanhang, för att se att det verkligen är fråga om anställning och att skatter och avgifter redovisas. Det beror på dels att området inte tidigare uppfattats som en risk samt att tekniska system för urval ännu saknas hos Skatteverket. Sådana system bör skapas.”

I rapporten gjordes bland annat nedanstående iakttagelser i samband med handläggning av ansökan om preliminär A-skatt:

- Anställningsavtalet är förfalskat, manipulerat eller innebär osant intygande.
- Arbetsgivaren är inte registrerad i arbetsgivarregistret.
- Anställning sker trots att arbetsgivaren har betalningssvårigheter.
- Anställning sker trots att arbetsgivaren har inlett konkurs (där lönegaranti kan bli aktuell).
- Arbetsgivaren får omfattande bidrag från Arbetsförmedlingen.
- Kontrolluppgifter lämnas inte.
- Identitetshandlingarna är förfalskade eller manipulerade.
- Personen saknar arbetstillstånd i Sverige.
- Personen har en c/o-adress där orimligt många personer uppger sig vara bosatta.
- Personer uppger att bostadsadressen är en postbox eller en annan adress som inte är möjlig att bo på, till exempel en lagerlokal.
- Person som får avslag på ansökan om preliminär A-skatt i en region lämnar in ny ansökan med ändrad uppgiven adress, vilket gör att en annan region inom Skatteverket handlägger den nya ansökan.
- Avståndet mellan uppgiven bostad och uppgiven arbetsplats är orimligt, till exempel 30 mil, men både arbetsgivare och arbetstagare hävdar att personen reser till arbetet varje dag.

Den organiserade brottsligheten fungerar till viss del som vanliga företag. Man söker sig till sektorer där det finns stora marginaler och liten risk. Valfärdsbedrägerier med bland annat samordningsnummer är en sådan.

Ett exempel på hur det skulle kunna gå till är att en person X med ett bolag inom fastighetsskötsel lånar pass eller andra identitetshandlingar från ett tiotal landsmän i den by i Rumänien som X kommer ifrån. Sedan låter X dessa personer köpa avställda skrotbilar i Sverige och får på detta sätt samordningsnummer för personerna. Därefter skrivs de in på Arbetsförmedlingen som arbetssökande. Detta går bra eftersom personerna är EU-medborgare och har rätt att söka arbete i Sverige. Myndigheten gör inga uppföljningar av att de arbetssökande aktivt söker arbete eftersom personerna i detta läge inte uppbär några bidrag. Efter ett år eller två ansöker X om bidrag för nystartsjobb hos Arbetsförmedlingen för personerna som nu varit inskrivna en längre tid. Pengarna betalas ut av Arbetsförmedlingen, trots att personerna inte arbetar i företaget utan endast är anställda på papperet, och inga efterkontroller görs från Arbetsförmedlingens sida. Så länge som Skatteverket får sina skatter inbetalda är allt frid och fröjd. Mellanskillnaden stoppar X i sin egen ficka. Om X känner en läkare i Sverige kan han sedan gå till denna som skriver ett falskt sjukintyg på den icke-existerande personen i Sverige, mot betalning givetvis. Sedan skickar X in denna "diagnos" till Försäkringskassan för att få ut sjukpenning. Går de på bluffen, för de träffar ju inte heller personerna utan allt sköts digitalt, kan X även håva in sjukpenning för personerna när anställningsstöden slutat eftersom dessa oftast är tidsbegränsade i någon form. Genom detta upplägg får X in pengar från sitt bedrägeri i ytterligare en tid.

X skulle även kunna ansöka om andra välfärdstjänster som är knutna till bosättning för EU-medborgare samt om välfärdstjänster som är knutna till att man arbetar.

Samma bedrägeri med falska identiteter, anställningskontrakt och adressuppgifter kan naturligtvis ske individuellt eller som en gemensam överenskommelse mellan personerna emellan.

Som framgår av Skatteverkets rapport kan även tredjelandsmedborgare bli tilldelade samordningsnummer av Skatteverket trots att de inte har arbetstillstånd, och på så vis bli berättigade till arbetsbaserade förmåner.

De senaste månaderna har medierna rapporterat stort kring ovanstående men det har kommit flera varningar från polis och säkerhetsexperter långt tidigare. Trots detta har regeringen inte valt att agera skyndsamt och resolut, utan tillsatt ännu en utredning som först ska vara klar år 2021 (dir. 2019:54).

Med anledning av detta vill jag fråga finansminister Magdalena Andersson:

1. Anser ministern att de rapporterade problemen kring samordningsnummer inte är mer akuta och kräver mer skyndsamma åtgärder än en utredning som först ska vara klar 2021?
2. Varför gjordes inte bedömningen att i samma stund som samordningsnummer i kombination andra intyg kunde ge tillgång till välfärdsutbetalningar så borde styrkt identitet vara helt nödvändigt?
3. Varför gjordes inte bedömningen att i samma stund som samordningsnummer i kombination andra intyg kunde ge tillgång till välfärdsutbetalningar så borde sekretessbestämmelserna myndigheter emellan ha ändrats så att man på detta vis kunde verifiera intyg, till exempel arbetstillstånd?
4. Varför gjordes inte bedömningen att i samma stund som samordningsnummer i kombination med andra intyg kunde ge tillgång till välfärdsutbetalningar så skulle myndigheter som var föremål för dessa ha ålagts att kontrollera intygens äkthet, till exempel genom att titta på bokslut vid anställningar eller göra efterkontroller tätt inpå ansökan?
5. Varför gjordes inte bedömningen att i samma stund som samordningsnummer i kombination andra intyg kunde ge tillgång till välfärdsutbetalningar så borde krav på rimlig bosättning kunnat ha ställts?
6. Varför gjordes inte en större informations- och utbildningsinsats riktad till myndigheter, förvaltningar, företag och privatpersoner för att förklara och upplysa om vad ett samordningsnummer är och vad det ger för rättigheter i olika situationer?

.....

Mikael Strandman (SD)

Överlämnas enligt uppdrag

Anna Aspegren